

PETRI BERLIN – ENTDECKE DIE ARCHÄOLOGIE – FELTÁRNI A RÉGÉSZETET

Megnyílt Berlin legmodernebb régészeti bemutató- és kutatóközpontja

GULYÁS RÉKA¹

Magyar Régészet 15. évf. (2025) 2. szám, pp. 47–52.

2025. június 24-én megnyílt a PETRI, a régészet nemcsak új, hanem teljesen újszerű intézménye Berlin központjában. A hétszintes modern épület olyan, mint egy látványpékség: a látogatók szeme előtt válik a Berlin területén talált régészeti leletekből múzeumi kiállításra alkalmas tárgy.

A PETRI-t 2019-ben kezdték el építeni, és hat év alatt mintegy 35 millió eurót fektettek abba, hogy az ott dolgozó régészek, restaurátorok, tudományos szakemberek, valamint a látogatók széles táborának igényeit minél jobban összehangolják és maximálisan kielégítsék. Ennek az összegnek a 90 százalékat a német szövetségi államháztartás kasszájából fedezték, a maradék 10 százalékot maga a főváros bocsájtotta az egyedülálló projekt rendelkezésére.

A Fischer-Insel szélén az impozáns fehér épület nagy ablakain keresztül ráláthatunk Berlin belvárosára, amely az évezredek alatt sokat változott és ma is állandóan változik (1–2. kép). Ennek a folyamatnak elsősorban a középkori időszakát mutatja be a PETRI. A 13. század elején a Spree folyó két oldalán két kis település alakult ki, az egyiket Cöllnként, a másikat Berlinként említik az írásos emlékek. Ezt a két települést először egy töltés, később egy hosszú híd kötötte össze, majd 1309-től városi uniót alkottak egymással, míg végül 1432-ben Berlin-Cölln néven egyesültek.

1. kép. A PETRI bejárata, háttérben a berlini TV torony.
© Staatliche Museen zu Berlin, Museum für Vor- und Frühgeschichte / David von Becker

2. kép: PETRI, az új régészeti laboratórium Berlinben.
© Florian Nagler Architekten GmbH

A PETRI átadása előtt ügyes marketinges fogásként színes óriásplakátok lepték el Berlin utcáit, amelyek az új intézmény megnyitására hívták fel a figyelmet. Az egyikben az a kérdés állt, hogy tudjátok-e, mikor van Berlin születésnapja. Ezt az egyszerűnek látszó kérdést nem könnyű megválaszolni, de aki ellátogat a PETRI-be, az mindenképpen közelebb kerül a megoldáshoz. Az érdeklődők ugyanis az új régészeti központban megtudhatják, hogy a legújabb kutatások szerint egy Symeon

¹ Független kutató. E -mail: greka67@hotmail.com

nevű szerzetes említi először írásaiban a két Berlin elődjének tekinthető települést, mégpedig Cöllnt 1237-ben és Berlnt 1244-ben. Ugyanakkor az is egyértelművé válik számukra, hogy ezen a területen már jóval korábban éltek különböző nemzetiségű lakosok, így Berlin születésnapját többféleképpen lehet értelmezni, és több időponthoz kötni. Berlin neve egy kihalt nyugati szláv nyelvből, az Elba mentén használt polábból ered, első fele, a „ber” mocsarat, míg a másik fele „lin” települést jelent. Az a közkezdvelt magyarázat, hogy a város neve a német medve (Bär) szóból származik, ahogy a város címerállata is sejteti, inkább csak a népi etimológia egy érdekes példájának tartható.

Berlin tehát eredendően lápos, mocsaras vidékre épült település volt. A középkorra sikerült erre az ingoványos talajra speciális építési módszerekkel biztonságosan építkezni, így többek között egy impozáns templom és egy latin iskola is megépülhetett. Dr. Claudia Melisch régész vezetésével 2007 és 2009 között feltárták a Petri téren ezek alapjait. Az elmúlt 6 évben a középkori maradványokra építették fel az új régészeti központot. Az egykori mocsaras talaj és a Spree közelsége még most is különleges módszereket igényelt az új intézmény alapozásánál (3. kép).

A PETRI nem múzeumként vagy bemutatóhelyként, hanem régészeti laboratóriumként (Archäologie Lab) aposztrofálja magát. A bejárással egybekötött sajtótájékoztatón hamar kiderült, hogy az intézmény megálmodói, kurátorai és üzemeltetői miért döntöttek így. A média munkatársainak részletesen megmutatták, hogy a hivatalos megnyitó után a látogatók majd milyen útvonalon fedezhetik fel az új épületet. Mint kiderült, ebben a „tudományos látványpékségben” mindenki ugyanazt fogja kapni, csak a „tálalás” lesz korcsoportok és tudásszintek szerint más és más. Míg a gyerekek egy játék keretében ismerkedhetnek a régészet és a hozzá kapcsolódó természettudományos vizsgálatok és állapotmegtartó műveletek különböző fázisaival, addig a felnőtt látogatók nemcsak a leletek útját, hanem tudománytörténetet (pl. az analóg katalogizálás és a digitális archiválás módszereit) is tanulmányozhatják. Külsős szakembereknek pedig arra is van lehetőségük, hogy a házon belül tartandó konferenciákon részt vegyenek, sőt rövidebb időre itt kutathassanak is.

De vegyük sorba az épület különböző szintjeit, hogy „rétegről rétegre” megismerkedhessünk az igazi tartalommal! A 5412 négyzetméternyi alapterület összesen hét szinten oszlik meg, ebből egy a föld alatt található.

ALAGSORI SZINT – RÉGÉSZETI ABLAK

A látogatókat a földszinti fogadótérből rögtön az alsó szintre irányítják, ahol látszólag egy ásatás kellős közepébe csöppennek (4. kép). Itt megismerkedhetnek a régészek elengedhetetlen kellékeivel a spaklitól az ecseten át a különböző mérőműszerekig, ugyanakkor egy kivetítőn láthatják annak a három különböző korú (gótikus, barokk, neogót) templomnak a rekonstrukcióját is, amelyek egykor a Petri téren, illetve annak közelében álltak. Eközben az egykori városfal és a latin nyelvet oktató városi iskola falmaradványai között sétálhatnak, és benézhetnek az ódon utcákba is, amelyeknek útvezetése teljesen eltér a mai felszínen lévőktől.

3. kép. Rétegtan.

© Staatliche Museen zu Berlin, Museum für Vor- und Frühgeschichte / David von Becker

4. kép: 1. század közép-kori falmaradványokkal, a kivetítőn a templom rekonstrukciója látható.

© Staatliche Museen zu Berlin, Museum für Vor- und Frühgeschichte / David von Becker

A terem közepén szürke dobozokban további információkat és interaktív játékokat rejtettek el. A tárlókban nemcsak az egykori iskolában talált tárgyakra, pl. egy bronzcsipeszre vagy egy 6 éves körüli gyerek ékszerére csodálkozhatnak rá, hanem elolvashatják a tanoda óra- és házirendjét is. Az utóbbiból kiderül, hogy az udvaron nem volt szabad játszani, mégis előkerültek innen színes üveggolyók és egyéb játékszerek.

A bemutatóhely tervezői a vakokra és gyengénlátókra külön gondoltak, ők pl. kézbe vehetik az egykori épület makettjét, valamint sok helyen Braille-írással tájékozódhatnak a kiállítási tárgyakról. A templom melletti temetőben, ahová a 13. század közepétől a 18. század közepéig temetkeztek, összesen 3126 sírból 3882 személy maradványai kerültek elő. Ezek közül több gyereksírt is be tudtak

azonosítani. Az egykori temető helyére egy új osszáriumot építettek, ide terveznek újratemetni 475 személyt, akiket a legrégebbi „berlini lakosok”-ként azonosítanak (5. kép).

A PETRI hivatalos megnyitása előtt egy évvel egy vallási ceremónia keretében már 100 személy „viszszatemetése” lezajlott, a többi embermaradvány osszáriumba tétele folyamatosan zajlik. A csontokat különböző módszerekkel vizsgálták. A legfeltűnőbb jelenség – különösen a gyerekeknél – az éhezés nyoma volt, de találtak tuberkolózisra vagy szifiliszre utaló jeleket is.

Az új központ ezen része nem csupán a temetkezésekről és halottakról szól. A többször lerombolt és gyakran identitáskeresésben lévő, évekig megosztott német főváros az újraegyesítés után 35 évvel újradefiniálja magát, mégpedig úgy, hogy visszanyúl a meglévő, részben elfeledett gyökereihez, mint például ehhez a középkori városmaghoz és annak egykori lakosaihoz. Ugyanakkor hangsúlyozzák, hogy ezeknek az embe-

5. kép: Osszárium a PETRI alagsorában. Ide temetik majd vissza a berlini „őslakosokat”. A nyílásokat vályoggal fogják befalazni. © BM / Christof Hannemann

reknek csak egy része született Berlinben. Az őslakosok között a szlávok voltak többségben és folyamatosan érkeztek hozzájuk más nemzetiségű bevándorlók is.

FÖLDSZINT – BERLIN RÉGÉSZETE

Ez a szint a fogadósínt, itt található a ruhatárak, mosdók és részben a technikai kiszolgálóhelyiségek is.

Az épületben az első fontos információs elem egy olyan térkép, amely az elmúlt évtizedekben Berlin területén folytatott ásatásokat jelöli. A térkép folyamatosan bővül, így a berlini lakosok követni tudják, hogy a városukban pontosan mikor, hol és milyen korú leletekre bukkantak a régészek. A PETRI megalapításának már az ötlete is részben a berliniek fokozódó érdeklődésének köszönhető, az elmúlt években az itteni ásatásokon tartott vezetéseket mindig nagy figyelemmel kísérték. A tárlókban látható leletek egy-egy felhasználási területet illusztrálnak, így a háztartási eszközöket egy olló, a tisztálkodást egy fésű és egy csipesz, a pénzforgalmat érmék, a kereskedelmet mérlegek, míg az iskolai képzést írószerszámok, a biztonságot és tágabb értelemben a magántulajdon biztosítását kulcsok képviselik.

ELSŐ EMELET – A LELETEK ELŐKÉSZÍTÉSE

A következő két emeletet szintenként két részre osztották, amelyeket üvegfalak választanak el egymástól. Az egyik rész nyilvános, vagyis a látogatók számára van fenntartva, a másik pedig zárt és a szakemberek munkahelye. Az első emeleten az üvegfal mögött folyik a leletek előkészítése, tisztítása és különböző műszerekkel (pl. modern röntgenkészülékekkel) való vizsgálata és feldolgozása. A látogatók figyelmét külön felhívják arra, hogy nemcsak maga az előkerült lelet, hanem annak összefüggése és helyzete is nagyon fontos a tárgy datálását és egyéb jellemzőinek meghatározását illetően. A tárlókban pedig sok olyan modern tárgy megtalálható, amelyeket az ásatásokon használtak vagy amelyek a leletek restaurálásra való előkészítését segítik a fogkefétől, a porlefújó kis szerszámon át a csipeszekig és kis szikékig.

MÁSODIK EMELET – RESTAURÁTORMŰHELY

Ezen az emeleten kapott helyet egy nagyon korszerű, világos restaurátorműhely, mikroszkópokkal, fazekaskorongokkal és elszívó berendezésekkel (6. kép). Nagy hely van a leletek kiterítésére, esetleges fényképezésére is. Az üvegfal másik oldalán az érdeklődőknek elsősorban a restaurálandó anyagokat mutatják be: a kerámián kívül az üveg-, bőr-, fa-, kő-, bronz- és a vastárgyak helyreállítása is szóba kerül. Az egyik legmeghatóbb tárgy, a kiállítás megálmodójának, a kurátoroknak is bevallottan egyik nagy kedvence, egy 14-15. századi, szépen megmunkált magas szárú bőr gyerekcipő, amely egykor szintén Berlin köveit koptatta. A régiségek mellett azonban helyet kapott egy digitális kirakó is, amellyel egy edény töredékeit lehet egymáshoz illeszteni.

6. kép: A második emelet a restaurátorműhellyel.
@Staatliche Museen zu Berlin, Museum für Vor- und Frühgeschichte / David von Becker

HARMADIK EMELET – LÁTVÁNYTÁR

A következő szint látványtár, ahová a charlottenburgi Museum für Ur- und Frühgeschichte épületéből mintegy 10 000 fontos lelet került. Ezek között a trójai ásatásokból származó darabok ugyanúgy megtalálhatók, mint egy kb. Kr. e. 800-ra keltezett kerámiaedény a magyarországi Lovasberényből. De ugyanígy látható az a 13. századból származó kőkút is, amelyet innen nem messze, a Fischer-Inselen találtak.

Hamarosan itt kapnak helyet a közelben lévő Molkenmarktról Berlin jelenlegi legnagyobb ásatásának leletei is, amelyeket házon belül fognak restaurálni és feldolgozni, mielőtt Berlin múzeumaiban találhatnak otthonra.

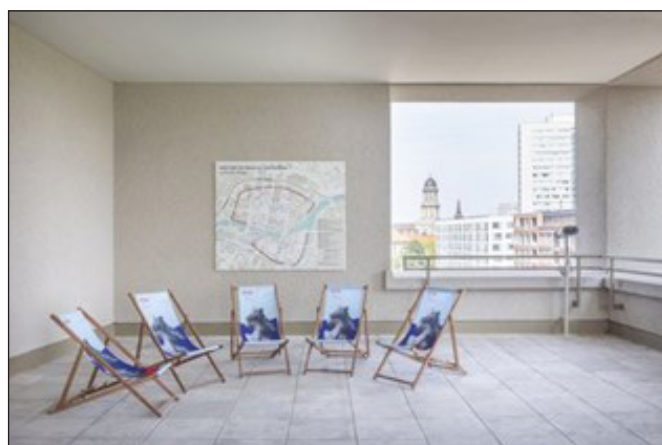
NEGYEDIK EMELET – A TUDOMÁNYOS MUNKA HELYE

Ezen az emeleten a látogatók megkapják annak a leletnek a digitális képét, amelyet az alagsorban „régész-ként” megtaláltak. Az üvegfal mögött a több évszázados katalógusrendszerbe lehet betekintést nyerni, amelyet a mai napig megtartottak és használnak, ehhez kapcsolták az új digitális adatbankot. Itt a leletek – akár csak egy szupermarketben – vonalkódot kapnak, amelyet be lehet szkennelni. Így a raktárban könnyebben fellelhetőek, múzeumokba való szállításnál könnyen azonosíthatóak és nyilvántarthatóak.

Két vendégkutató számára is kialakítottak kényelmes helyet egy jól elkülönített részen. Itt a laptopok mellett az érdeklődésük tárgyát képező leletek is elérnek az asztalokon.

ÖTÖDIK EMELET – AZ OKTATÁS, TOVÁBBKÉPZÉS ÉS RENDEZVÉNYEK TERE

A legfelső szintet is több részre osztották, de ezúttal nem átlátszó üveg, hanem tömör falak választják el egymástól a különböző helyiségeket. Az egyik helyiség kifejezetten múzeumpedagógiai foglalkozásokra van fenntartva (a sajtótájékoztatóra is meghívtak egy olyan berlini osztályt, amelynek múzeumi fakultációja van). A másik terembe pedig elsősorban konferenciákra és workshopokra várják a kollégákat, de akár közösségi régészeti rendezvényeket is befogadnak, továbbá szívesen tartanak továbbképzést tanároknak és szakembereknek. E körül a helyiség körül további kiszolgálóhelyiségek találhatók, pl. catering fogadására, a hang- és vetítési technikák tárolására stb. A legjobb kilátás is erről a szintről adódik: egy erkélyen és az ablakokon át csaknem 360 fokban lehet rálátni Berlin belvárosára (7. kép).

7. kép: Kilátás az ötödik emeleti erkélyről.
© Staatliche Museen zu Berlin, Museum für Vor- und Frühgeschichte / David von Becker

A PETRI koncepciója azoknak a szakembereknek, akik tisztában vannak a régészet különböző fázisainak és a társtudományoknak mibenlétével, talán túl egyszerűnek tűnhet. Azáltal azonban, hogy ezeket a részleteket gyerekeknek és felnőtteknek egyaránt ilyen szemléletesen bemutatják, bizonyára nőni fog a régészet és a társszakmák megbecsülése. A PETRI látogatása után a közönség már más szemmel fog az ásatásokra, múzeumi tárgyakra és a kiállításokra is tekinteni. A laboratórium szóhoz való ragaszkodás tehát azért érthető, mert a PETRI elsősorban az ásatáson zajló és az azt követő munkát mutatja be edukációs céllal. Egy jó laboratóriumban ugyan nagyon fontosak a technikai feltételek, de igazán mégis az a döntő, hogy mit és hogyan kutatnak. A PETRI jövője is azon fog múlni, hogy az alapkoncepción kívül még milyen témákat fognak időről időre az érdeklődőknek bemutatni. A következő esemény az október 16-án megnyíló „Berlini szoborlelet” című időszaki kiállítás lesz, mely tizenhat olyan, sokáig elveszettnek hitt szobrot mutat be, amiket a nemzetiszocialista kormányzat „elfajzott művészetnek” (*entartete Kunst*) bélyegzett. Ezeket Hitler uralma alatt a Vörös Városháza pincéjébe száműzték. Az épületet a háború alatt bombatámadás érte, és csak 2010-ben, a városháza előtt folyó ásatások alkalmával kerültek elő a klasszikus modern irányzatba sorolható értékes műalkotások.

A PETRI-ről további információk, képek és videók itt találhatóak:

[PETRI Berlin](#)

[PETRI Berlin. Entdecke die Archäologie | Museum für Vor- und Frühgeschichte](#) (angolul is)

AJÁNLOTT IRODALOM

Melisch, Claudia Maria (2011). Historische Chance – Eine umfangreiche, mittelalterliche bis neuzeitliche Skelettserie vom ehemaligen St. Petri-Kirchhof in Berlin-Mitte. *Mitteilungen der Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte* Bd. 32, 2011, 107–120.